

CAPITOLUL 3

MIGRAȚIA INTERNAȚIONALĂ ÎN 2021: DE LA INSTRUMENTALIZARE ȘI SECURITIZARE LA CRIZĂ UMANITARĂ DE DURATĂ

Alexandra SARCINSCHI

Cuplul evenimente-fenomene demografice imigrații-migrație continuă să constituie o provocare pentru statele europene și în anul 2021.

Una dintre dimensiunile acestei provocări se referă la nevoia de includere și protejare a tuturor categoriilor de persoane, precum cele dislocate forțat, în condițiile speciale ale crizei sanitare declanșată de pandemia de COVID-19. Conform Înalțului Comisariat al ONU pentru Refugiați, în prima lună a anului 2022 au fost înregistrate oficial, de la debutul pandemiei, peste 110 mii de cazuri de îmbolnăviri în rândul acestei populații, care număra, la aceeași dată, 82,4 milioane de persoane (UNHCR 2022a).

Cealaltă dimensiune se referă la folosirea refugiaților ca instrument de presiune în atingerea unor scopuri politice. Cazul crizei provocată de Belarus la granițele sale cu Letonia, Lituania și Polonia este ilustrativ, *instrumentalizarea migranților de către stat* devenind o formulă uzitată la nivel internațional, dar, mai ales, un catalizator al reformei sistemului european de gestionare a azilului și migrației.

În cele ce urmează, vom analiza aceste două dimensiuni, folosind pentru analiza tendințelor generale modelul multivariat al migrației elaborat de către sociologul britanic Anthony H. Richmond și cel al migrației prin inginerie coercitivă al politologului american Kelly M. Greenhill.

3.1. Evenimente și fenomene demografice specifice anului 2021

Analiza cuplului de evenimente-fenomene demografice imigrații-migrație în anul 2021 pornește de la premisa că există o serie de factori ce favorizează creșterea numărului intrărilor ilegale între punctele de

trecere a frontierei spre țările UE (IIPTF-UE), comparativ cu anul 2020, chiar dacă pandemia de COVID-19 nu s-a încheiat. Dintre aceștia, cei mai importanți sunt:

- ridicarea parțială a măsurilor restrictive impuse de țările UE ca necesitate a gestionării pandemiei de COVID-19;

- alterarea condițiilor de trai din țările slab dezvoltate ca urmare a efectelor economice și sociale ale pandemiei de COVID-19;

- resurgența conflictualității în anumite țări cunoscute deja ca principale țări de origine pentru migrații ilegale și refugiați.

Dat fiind că migrația constituie un fenomen complex a cărui explicare nu poate fi redusă la o singură teorie (Cohen 1996), am optat pentru o abordare sociologică bazată pe modelul multivariat al migrației, cu accent pe componenta reactivă, propus de A. H. Richmond¹³, în care refugiații sunt considerați ca parte a acestui fenomen (Richmond 1988, 19-22). De evidențiat faptul că, în practica juridică, separarea categoriei migraților de cea a refugiaților este deosebit de importantă pentru ca aceștia din urmă să poată beneficia de protecția necesară. În baza criteriului gradului de autonomie a actorului implicat, Richmond identifică două tipuri de migrație: cea reactivă (include lucrătorii relocați, victimele discriminării, victimele dezastrelor naturale, persoanele apatride, victimele persecuțiilor politice și ale războaielor, refugiații în general) și cea proactivă (migrații au un grad mai mare de autonomie în ceea ce privește decizia de mutare, destinația și reîntoarcerea) (Richmond 1993).

Pornind de la acest model multivariat, considerăm că principalii factori care predispon la dislocarea populației dintr-o regiune a lumii în alta sunt reflectați de condițiile opuse existente în țara de origine (instabilitate, sărăcie) comparativ cu țara de destinație (stabilitate percepută, bunăstare). Declanșarea valului de refugiați (migrație reactivă) este grăbită de factori acceleratori (evenimente care precipită),

---

¹³ Modelul multivariat al lui A. H. Richmond este construit pe baza a cinci factori relaționați: factorii care predispon, evenimentele care precipită, constrângerile structurale, circumstanțele favorizante și feedback-ul sistemului (Richmond 1993, 13).

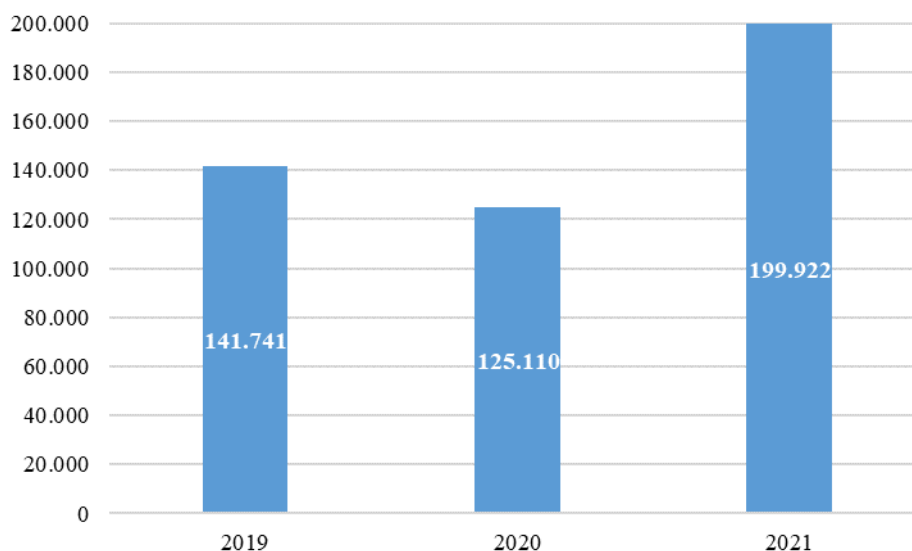
precum războiul, războiul civil, încălcarea drepturilor omului, acțiunile de genocid, terorismul sistematic, sărăcia extremă și foametea etc. În acest context, pandemia de COVID-19 poate fi privită din două perspective: atât constrângere structurală, prin aceea că, în dorința de a-și proteja cetățenii, țările europene au impus restricții la intrarea pe teritoriul lor, afectând sistemul de azil, dar și ca circumstanță favorizantă, deoarece relaxarea restricțiilor corelate ar putea încuraja noi dislocări de populație. În fine, feedback-ul sistemului, în cazul acesta țările de destinație, va fi analizat din perspectiva modificărilor măsurilor luate de țările europene și UE, în ansamblu, pentru gestionarea fenomenului migrației reactive.

Validarea premisei demersului de față va avea la bază analiza evoluției în perioada 2019-2021 a indicatorilor publicați de instituțiile specializate ale ONU și UE, precum: numărul IIPTF-UE, numărul IIPTF-UE pe rute de migrație, numărul solicitărilor de azil înregistrate în țările UE, numărul deciziilor de acordare a statutului de refugiat în țările UE, principalele țări de origine pentru cei depistați ca IIPTF-UE și pentru solicitanții de azil, principalele țări de destinație din UE pentru solicitanții de azil etc.

La nivel global, în prima jumătate a anului 2021 au fost dislocate forțat peste 80 de milioane de persoane, ca urmare a persecuțiilor, conflictelor, violenței și încălcării drepturilor omului, cu 1,6 milioane mai mult decât în aceeași perioadă a anului anterior (UNHCR 2022b). Deși în 2021, țările UE au renunțat într-o oarecare măsură la restricțiile impuse la frontieră¹⁴, numărul IIPTF-UE, conform Frontex, a crescut peste nivelul din 2019 și cu aproape 60% față de 2020 (figura nr. 3.1). Conform statisticii Frontex, numărul de IIPTF-UE și-a reluat tendința ascendentă începând cu luna mai 2021, pentru ca, în august, aproape să se dubleze (Frontex 2022a).

---

¹⁴ Pentru o perspectivă în detaliu a evoluției restricțiilor asupra călătoriilor internaționale, poate fi accesată harta interactivă elaborată de Înaltul Comisariat al ONU pentru refugiați (UNHCR) ce arată că, în cursul anului 2021, cea mai mare parte a țărilor europene au permis solicitanților de azil accesul pe teritoriul lor, iar sistemul de azil a fost fie parțial operațional, fie complet operațional (UNHCR 2022c).

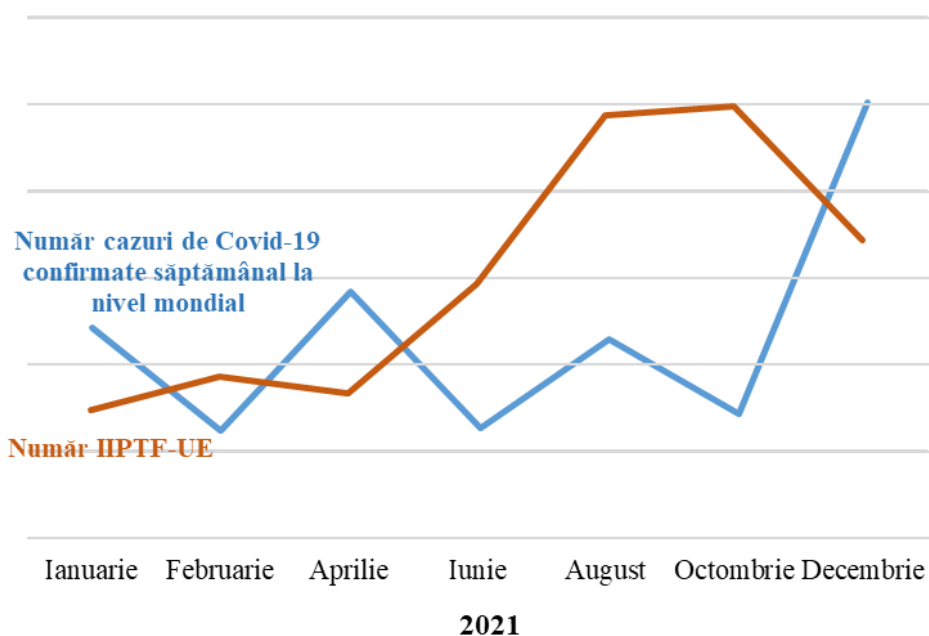

Figura nr. 3.1: Comparație între ultimii trei ani în ceea ce privește numărul de IIPTF-UE (Frontex 2022a)

Reducerea restricțiilor de călătorie nu poate fi considerată un factor determinat al acestei tendințe deoarece, conform UNHCR, condițiile de funcționare a sistemului de azil la nivel național nu au fost modificate dramatic în 2021 față de 2020, cea mai mare parte a țărilor UE păstrându-l parțial operațional sau complet operațional, cu excepția Ungariei care nu a permis în 2020 accesul solicitanților de azil pe teritoriul său (UNHCR 2021) (UNHCR 2022c). O altă posibilă cauză ar putea fi considerată *evoluția pandemiei de COVID-19*, însă analiza numărului de noi cazuri înregistrate săptămânal la nivel mondial arată fluctuații din două în două luni care nu se corelează cu evoluția lunară a numărului de IIPTF-UE (figura nr. 3.2) pentru a putea concluziona că scăderea incidenței cazurilor de îmbolnăvire încurajează potențialii migranți ilegali și refugiați să pornească o călătorie de durată spre țările UE. Nici *demararea la scară largă a campaniei de vaccinare* nu constituie un factor explicativ satisfăcător, dat fiind faptul că vaccinarea populației de migranți ilegali și refugiați a constituit mai mult un deziderat decât o campanie eficientă și, în plus, în luna iunie 2021 doar 10% din populația lumii era vaccinată cu schema completă (Kantis, Kiernan și Socrates 2022).

Din acest punct de vedere, este posibil ca unul dintre factorii determinanți ai tendinței de creștere a numărului de IIPTF-UE să fie

constituit de schimbarea anotimpurilor, *primăvara* aducând condiții propice de călătorie pe distanțe lungi. Totuși, doar acest factor nu explică creșterea numărului de IIP TF-UE peste nivelul celui din anul 2020 în condițiile în care numărul de cazuri confirmate de îmbolnăvire cu COVID-19 a fost mai mare decât cel înregistrat în anul 2019 (WHO 2022). Așadar, din acest punct de vedere, pandemia de COVID-19 poate fi considerată constrângere structurală, dar nu doar prin modificarea restricțiilor de intrare impuse în țările de tranzit sau de destinație, ci și prin modul în care a fost percepută, mai ales în prima parte a anului, ca pericol și factor de imobilitate involuntară (Litzkow 2021).

Figura nr. 3.2: Comparație între evoluția numărului de cazuri de COVID-19 confirmate săptămânal la nivel mondial și numărul de IIP TF-UE în anul 2021 (cele două grafice expun două tendințe cu scale diferite) (WHO 2022) (Frontex 2022a)

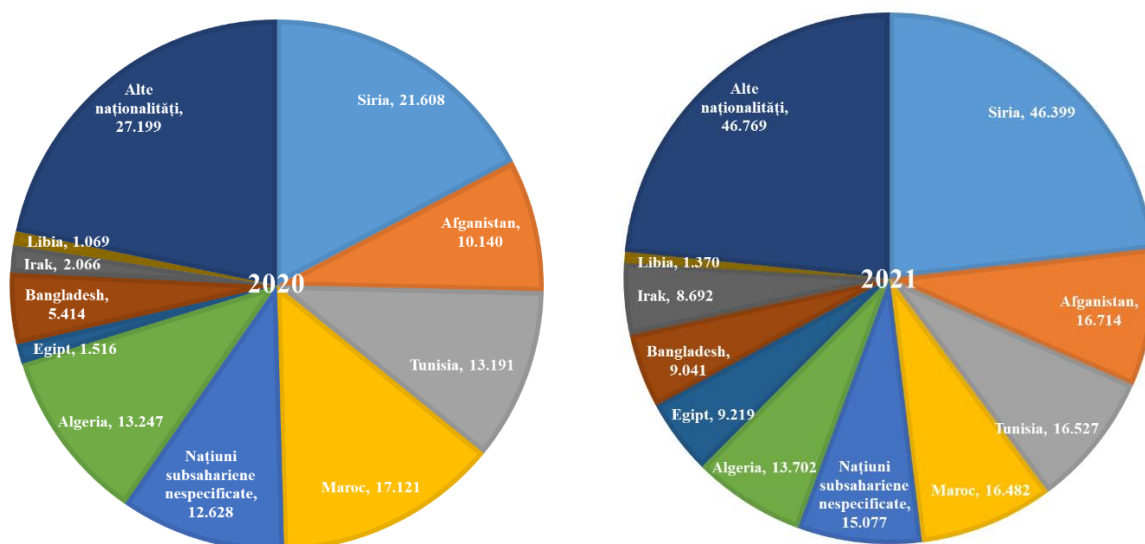
Un alt factor explicativ important pentru analiză este constituit de *scăderea nivelului de trai* pe fondul crizei economice provocată de pandemie în țările deja afectate de sărăcie. Proiecțiile Băncii Mondiale indicau pentru anul 2019 un număr total de 655 de milioane de persoane care trăiesc cu mai puțin de 1,9 USD/zi (sărăcie extremă), iar proiecțiile înainte de pandemie arătau o scădere cu 20 de milioane a numărului

acestora în 2020 și cu încă 22 de milioane în 2021. Pandemia de COVID-19 a determinat reconsiderarea prognozei la o creștere până la 732 de milioane a numărului de persoane din această categorie în 2020 și 711 milioane în 2021 (Gerszon-Mahler, și alții 2021). Analizând aceleași proiecții ale Băncii Mondiale, se observă că cel mai mare număr de persoane care trăiesc în sărăcie extremă ca urmare a crizei multidimensionale declanșată de pandemie este înregistrat în țările Orientului Mijlociu și Africii de Nord, Africii Subsahariene, Asiei de Est și Pacificului, Americii Latine și Caraibelor, iar cele mai mici diferențe de la un an la altul sunt prognozate pentru Europa, Asia Centrală și restul lumii (Gerszon-Mahler, și alții 2021). Așadar, se poate considera că pandemia a crescut presiunea economică resimțită de o mare parte a populației lumii, mai ales în țările sărace, care, de altfel, constituie și principalele țări de origine pentru migrații ilegale, dar și în țările afectate de conflicte, care reprezintă o sursă evidentă de solicitanți de azil și refugiați.

Conflictele armate constituie o cauză recunoscută pentru dislocarea de populație atât la nivel intern, cât și extern (Fiddian-Qasmiyeh, și alții 2014), iar anul 2021 a demonstrat că, în continuare, conflictul din Siria constituie una dintre cele mai importante focare și surse. În total, UNHCR a înregistrat 13,5 milioane de sirieni dislocați (peste 50% din populația țării), dintre care 80% sunt găzduiți în țările vecine (UNHCR 2022b). Cazul Siriei este unul dintre cele mai dramatice deoarece continuarea războiului și înmulțirea atacurilor forțelor armate siriene și ruse asupra facilităților civile au condus nu doar la pierderea de vieți omenești, ci și la degradarea și mai accentuată a condițiilor de trai și dislocarea masivă a persoanelor rămase în viață (Human Rights Watch 2020).

La nivel global, primele cinci țări de origine pentru refugiați sunt țări în care nivelul de conflictualitate a fost menținut la cote înalte și în ultimii doi ani, astfel că în prima jumătate a lui 2021 au fost înregistrați 6,8 milioane de sirieni, 4,1 milioane de venezueleni, 2,6 milioane de afgani, 2,2 milioane de sud-sudanezi și 1,1 milioane de persoane din Myanmar (în special aparținând minorității rohingya) (UNHCR 2022d). La nivelul țărilor UE, cele mai importante modificări în numărul de

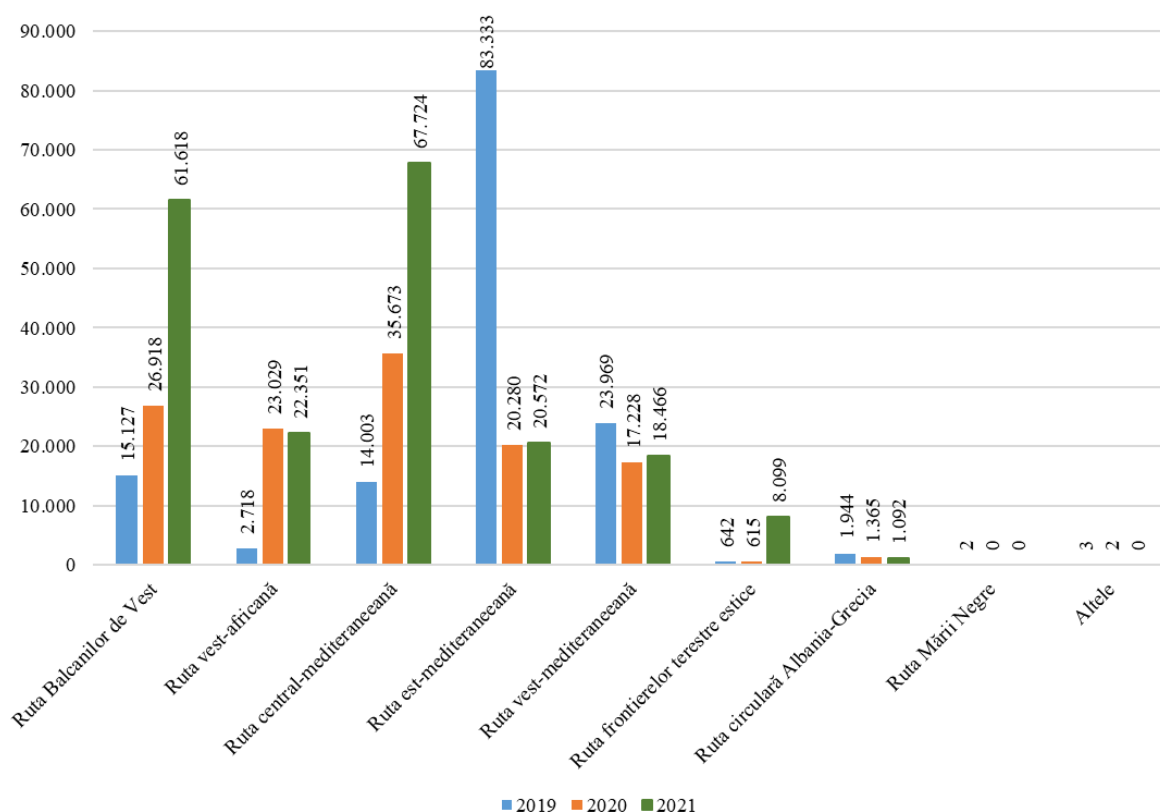
IPTF-UE în funcție de naționalitate au fost înregistrate în ceea ce privește cetățenii sirieni (cu peste 114% față de anul 2020), afgani, egipteni (în creștere cu peste 508%), irakieni (cu peste 320%) și bengalezii (cu peste 60%) (figura nr. 3.3) (Frontex 2022a).

Figura nr. 3.3: Cele mai importante modificări în numărul total de IPTF-UE, în funcție de naționalitatea migranților, între anii 2020 (125.110 de IPTF-UE) și 2021 (199.992 de IPTF-UE) (Frontex 2022a)

Aceste schimbări au fost realizate concomitent cu modificarea fluxului pe rutele de intrare în țările UE. Astfel, dacă în anul 2020, comparativ cu 2019, ruta vest-africană, cea central-mediteraneeană și cea a Balcanilor de Vest au înregistrat, în ordine, cele mai mari creșteri, în anul 2021, ruta frontierelor terestre estice a suferit o creștere de peste 1.200%, cea a Balcanilor de Vest de 129%, iar cea central-mediteraneeană de 90%, în timp ce cea vest-africană a înregistrat o scădere de aproximativ 3% (figura nr. 3.4) (Frontex 2022a). Creșterea presiunii pe ruta Balcanilor de Vest și pe cea central-mediteraneeană este cauzată în principal de măsurile suplimentare introduse de autoritățile grecești în ceea ce privește acordarea azilului, precum și de închiderea sau controlul structurilor de primire (ICMPD 2022). Cazul rutei frontierelor terestre estice este special, acțiunile întreprinse de

Belarus pentru crearea unei presiuni artificiale asupra frontierelor cu Letonia, Lituania și Polonia au dus la creșterea numărului de IIPTF-UE începând cu aprilie 2021, cu vârful în iulie 2021 (Frontex 2022a). Acestui caz îi va fi dedicată secțiunea următoare a lucrării de față deoarece reprezintă un moment semnificativ pentru înțelegerea modului în care migrații și refugiații pot fi folosiți în scopuri politice.

Figura nr. 3.4: Evoluția numărului de IIPTF-UE pe rute de migrație în anii 2019 și 2021 (Frontex 2022a)

În cazul rutelor cu cele mai dramatice modificări în numărul de IIPTF-UE, în 2021, față de 2020, se schimbă și profilul populației de refugiați la nivel regional în ceea ce privește naționalitatea (figura nr. 3.5). Astfel, din datele publicate de Frontex, se observă o creștere substanțială a numărului de irakieni, afgani și sirieni care au încercat în anul 2021 să traverseze ilegal frontierele cu România, Ungaria, Slovacia, Estonia, Finlanda, Norvegia, Letonia, și, mai ales, Polonia și Lituania. Dacă în ceea ce privește populația irakiană cauza principală a creșterii fluxului

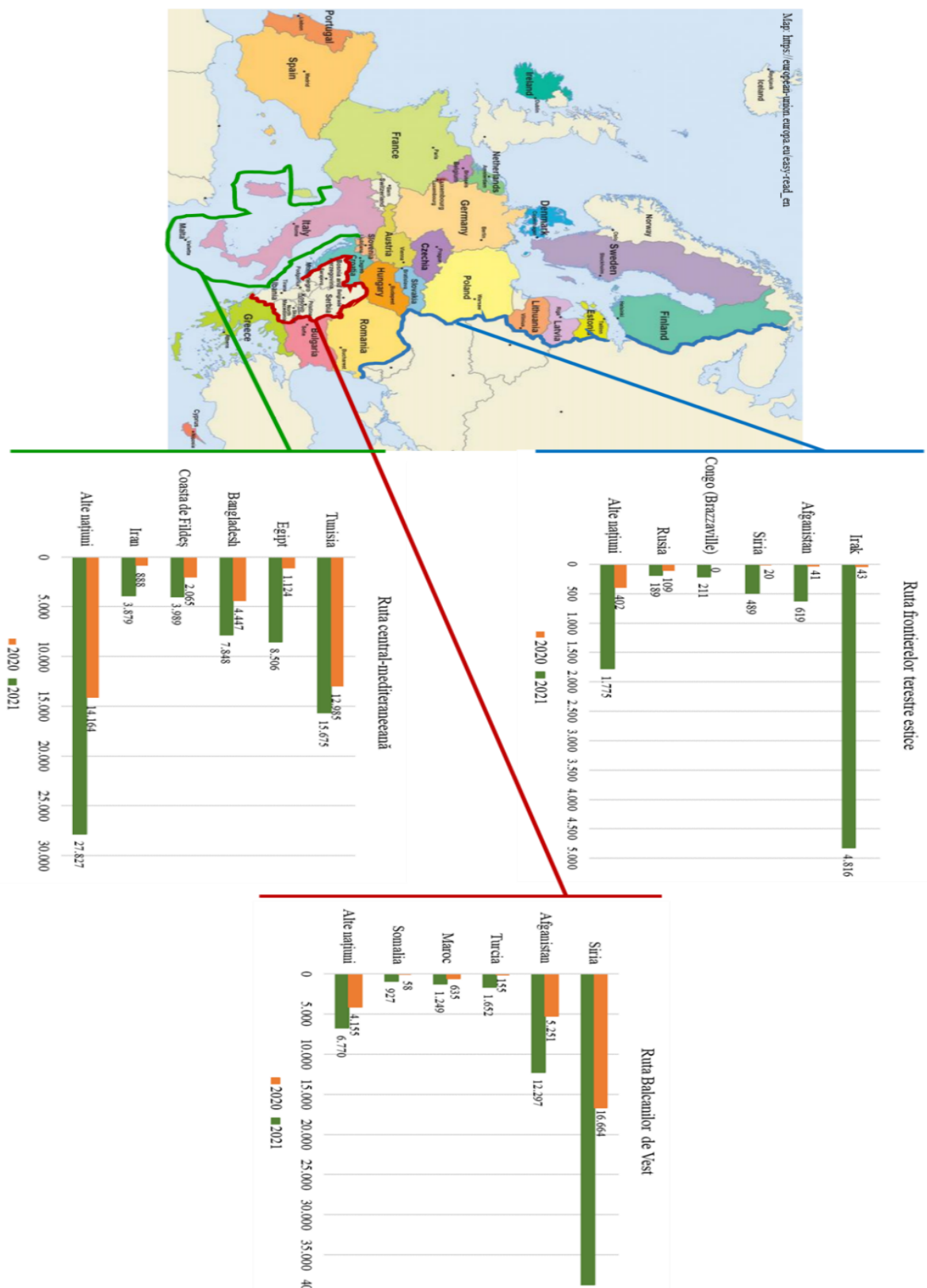

migratoriu către țările UE a fost constituită de situația precară a țării afectată de conflict, dar și de facilitarea transportului de către regimul Lukașenko spre Belarus din taberele de refugiați din Orientul Mijlociu, în cazul refugiaților sirieni, fluxul a fost întreținut și sporit de intensificarea violențelor mai ales în nord-vestul țării, ceea ce a determinat o creștere a numărului de IIPTF-UE atât pe ruta Balcanilor de Vest, cât și pe cele central-mediteraneeană și est-mediteraneeană începând cu lunile aprilie-mai 2021. De asemenea, autoritățile din Belarus au furnizat aceleași facilități de transport și ședere și cetățenilor sirieni aflați în taberele de refugiați. În Afganistan, situația umanitară s-a înrăutățit în cursul anului 2021, iar decizia SUA de a-și retrage trupele de pe teritoriul acestei țări și preluarea puterii de către talibani în luna august au contribuit la adâncirea dezastrului. Și populația afgană aflată în taberele de refugiați din Turcia, în special, a fost atrasă de Belarus către frontierele cu UE în aceeași încercare de transformare a lor în instrument politic.

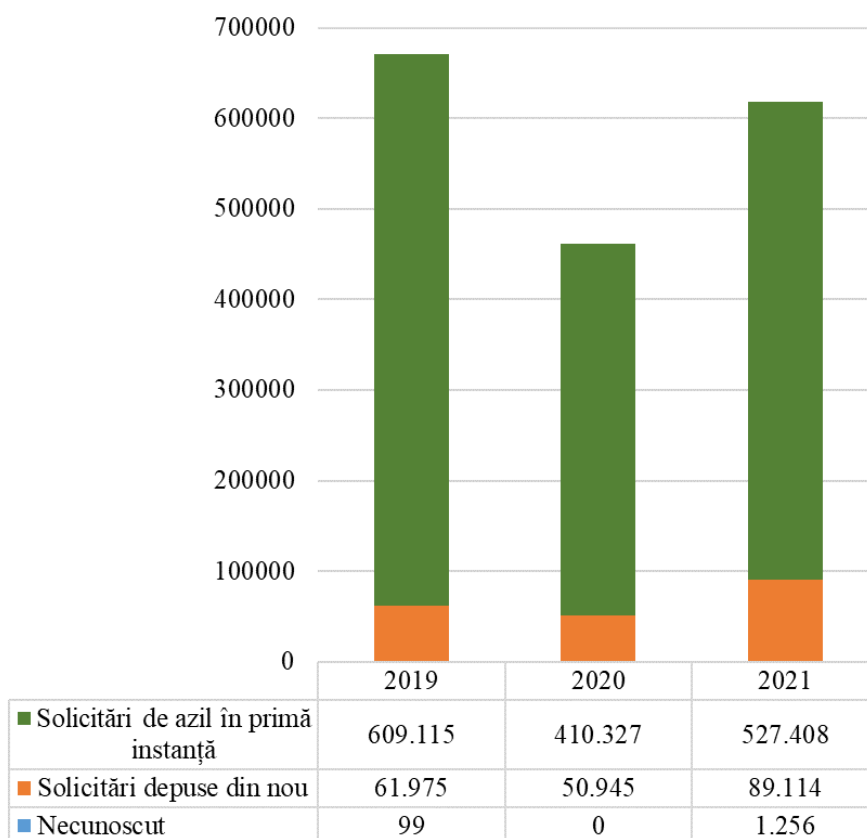
Pe ruta central-mediteraneeană se observă o creștere importantă a numărului de IIPTF-UE din partea cetățenilor egipteni, de peste 300% în 2021 față de anul 2020 (figura nr. 3.5), în ciuda faptului că economia egipteană și-a demonstrat reziliența la efectele pandemiei de COVID-19 (The World Bank 2022). Cu toate acestea, societatea egipteană este profund afectată de problemele create de nerespectarea drepturilor omului, ultimul an fiind caracterizat de mărirea numărului execuțiilor în urma unor proceduri injuste și a unor procese în masă (Human Rights Watch 2022, 214).

Dacă în ceea ce privește evoluția anuală a numărului de IIPTF-UE de la declanșarea pandemiei de COVID-19 a fost înregistrată o creștere semnificativă în 2021 peste nivelul anilor anteriori, referitor la solicitările de azil, numărul celor depuse pentru prima dată în anul trecut nu este mai mare decât cel din 2019 (figura nr. 3.6).

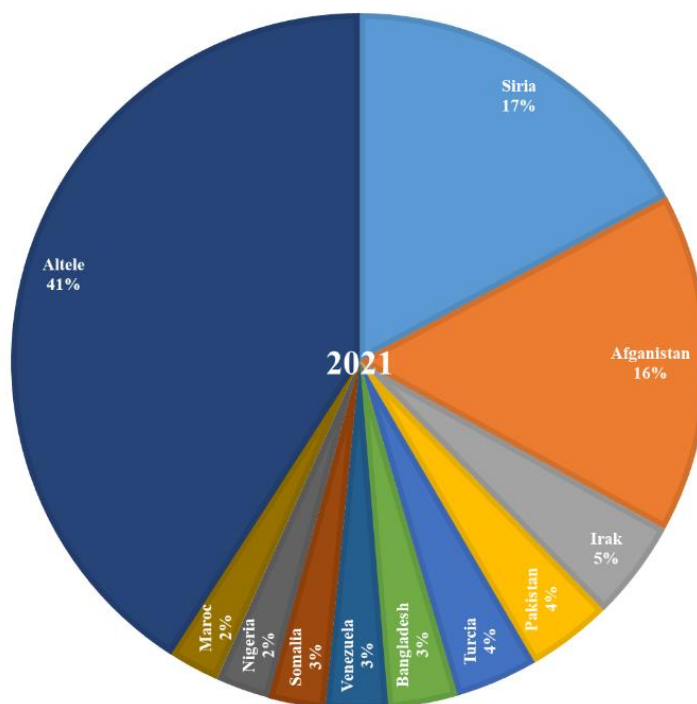
Dintre acestea, primele trei țări de origine pentru solicitanți sunt Siria, Afganistan, și Irak, care, împreună au depus peste o treime din numărul total de solicitări de azil în țările UE+ (figura nr. 3.7), fiind vizate în principal (în creștere față de anul anterior) Germania, Franța, Italia și Austria (figura nr. 3.8).

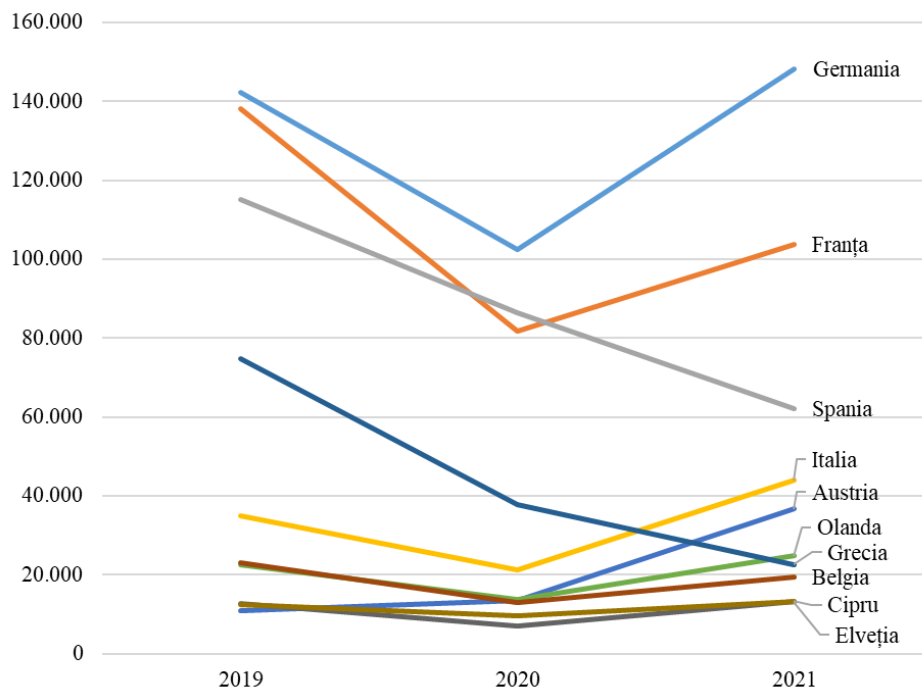
Figura nr. 3.5: Primele cinci naționalități ca număr de IPTF-UE pe rutele care au suferit cele mai importante transformări între anii 2020 și 2021, în anul 2021 (Frontex 2022a)

Figura nr. 3.6: Evoluția numărului de solicitări de azil în UE+ între anii 2019 și 2021 (EUAA 2022)

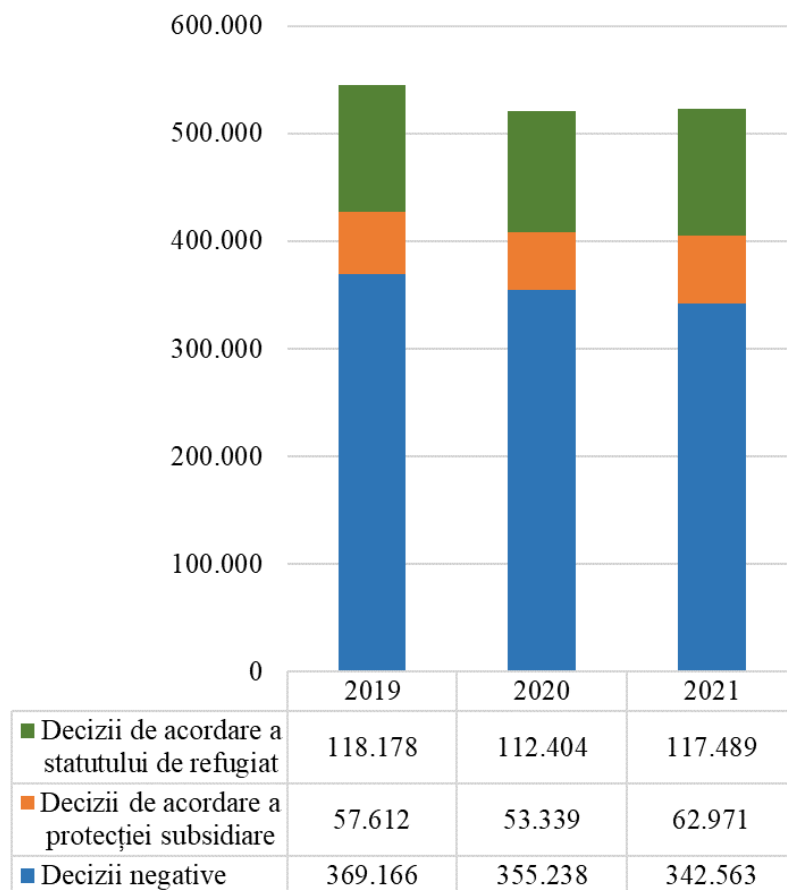
Figura nr. 3.7: Principalele țări de origine pentru solicitanții de azil în UE+ în anul 2021 (EUAA 2022)

Figura nr. 3.8: Principalele țări vizate de solicitările de azil în primă instanță în UE+ în anul 2021 (EUAA 2022)

Dacă în Grecia scăderea numărului de solicitări de azil este cauzată de modificările în politicile de azil menționate anterior, în ceea ce privește Spania se observă o scădere cu peste un sfert a numărului de solicitări de azil depuse în anul 2021 față de 2020, corelată cu scăderea la nivel european a intrărilor cetățenilor țărilor din America Latină, în special Venezuela (de la 28.365 de cereri de azil în 2020 la 15.995 în 2021) și Columbia (de la 27.576 de cereri de azil în 2020 la 11.567 în 2021) (UNHCR 2022e). Analize extinse identifică drept principali factori ai acestei tendințe numărul mai redus de conexiuni aeriene către Europa în 2021, precum și reorientarea fluxului către SUA ca urmare a schimbărilor în politica referitoare la migrație anunțate de către administrația de la Washington (ICMPD 2022).

Dintre cele 617.778 solicitări de azil depuse în anul 2021 în țările UE+, precum și din cele raportate din anii anteriori, 523.023 au primit răspuns fie negativ, în scădere față de 2020, fie de acordare a protecției subsidiare sau a statutului de refugiat, în ușoară creștere față de anul anterior (figura nr. 3.9), restul fiind încă în analiză.

Figura nr. 3.9: Decizii în primă instanță eliberate de autoritățile UE+ în anul 2021 (EUAA 2022)

Se observă că, în urma analizei solicitărilor de azil, numărul deciziilor negative este de aproape două ori mai mare decât cel al deciziilor de acordare a statutului de refugiat și a protecției subsidiare. Aceasta înseamnă că, în conformitate cu reforma în derulare a sistemului european de azil și migrație¹⁵, fiecare decizie negativă este însoțită de o decizie de returnare. Procedura vine ca răspuns la nevoia de a uniformiza procedurile de azil din țările UE și a elimina situația în care anumite țări sunt destinații predilecte ale solicitanților, fiind percepute ca mai permissive din acest punct de vedere. Totuși, nu poate fi exclus din analiză faptul că, în ciuda examinării riguroase a fiecărui caz în parte și a

¹⁵ Pentru a moderniza practicile de azil și primire ale Uniunii, Consiliul UE a adoptat în decembrie 2021 Regulamentul transformării Biroului European de Sprijin pentru Azil (EASO) în Agenția pentru Azil a Uniunii Europene (EUAA) (European Parliament 2021b).

existenței posibilității acordării protecției subsidiare, cei ale căror solicitări au fost refuzate pot fi supuși la întoarcere unui risc sau unui pericol comparabile cu cele care i-au determinat să plece din țara de origine, situația de securitate fiind extrem de volatilă atât în regiunea Orientului Mijlociu, cât și în țările africane de unde provin majoritatea solicitanților de azil. În urmă cu peste 30 de ani, A. H. Richmond afirma că, pentru această categorie de persoane, dreptul de a pleca trebuie să fie însoțit de dreptul de azil, iar țările bogate nu ar trebui să-și închidă granițele sau să adopte politici de imigrație mai restrictive doar pentru că amploarea migrației reactive a crescut sau din cauza caracteristicilor rasiale și culturale diferite ale refugiaților în comparație cu cele ale cetățenilor țării de destinație (Richmond 1988, 24-25) (Richmond 1993, 22).

Revenind în prezent, deja discutata procedură a returnării voluntare a fost adoptată în aprilie 2021 printr-o strategie ce stabilește măsuri destinate consolidării cadrului legal și operațional pentru returnările voluntare din Europa și din țările de tranzit, îmbunătățirii calității condițiilor de returnare și a programelor de reintegrare durabilă, stabilirii unor legături mai bune cu inițiativele de dezvoltare și întăririi cooperării cu țările partenere (European Commission 2021b).

Tot ca răspuns la problematica referitoare la refugiați și migrația ilegală, la sfârșitul lunii august 2021, Consiliul UE a publicat *Declarația referitoare la situația din Afganistan*, prin care arată angajamentul Uniunii de a proteja atât populația vulnerabilă din această țară, prin mijloace specifice, populația de refugiați și migranți aflată în mișcare sau în tabere, cât și cetățenii europeni a căror securitate poate fi afectată de terorism sau crimă organizată (European Council 2021a). Declarația face referire și la necesitatea de a continua coordonarea cu partenerii internaționali pentru stabilizarea regiunii, gestionarea corectă și eficientă a ajutorului umanitar, prevenirea migrației ilegale în regiune și către țările UE (European Council 2021a). Aceasta continuă concluziile adoptate la Consiliul European din 24-25 iunie 2021 (European Council 2021b) și este completată în luna octombrie cu cele opt proiecte de planuri de acțiune pentru cooperarea cu statele din afara UE (Afganistan, Bosnia și

Herțegovina, Irak și Nigeria) în ceea ce privește migrația și controlul frontierelor (European Council 2022).

Chiar dacă reforma sistemului european de migrație și azil a fost inițiată încă din anul 2016, problematica folosirii fluxurilor de migranți în scopuri politice nu a fost luată în considerare până la cazul Belarus, deși analize independente indicau existența unor asemenea situații chiar și în 2002, când președintele Lukașenko a amenințat că va trimite în UE migranți ilegali ca urmare a interzicerii participării sale la Summitul NATO de la Praga (Greenhill 2010, 327). Amenințări de acest tip au mai vizat UE și în anii următori, cazurile fiind studiate de Kelly M. Greenhill, politolog american, în lucrarea “Weapons of Mass Migration. Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy” („Arme de migrație în masă. Dislocare forțată, coerciție și politică externă”), publicată în anul 2010. Cadrul teoretic folosit de Greenhill va fi folosit în cele ce urmează în analizarea noii tentative a Belarus de a folosi migrații ilegali pentru realizarea propriei sale agende de politică externă.

3.2. Cazul Belarus

Premisa în analiza acestui caz este aceea că migrația reactivă, în termenii lui A. H. Richmond, poate fi folosită ca instrument de presiune în atingerea unor scopuri politice. Pentru aceasta, este utilă extrapolarea modelului propus de K. M. Greenhill ce analizează migrația, în general, spre o zonă mai cuprinzătoare și mai detaliată a analizei populației de migranți ilegali și solicitanți de azil, adică al migrației reactive. Motivul principal este acela că populația „exploatăată” de Belarus are o compoziție complexă, fiind vorba în special de persoane care au plecat din țările de origine, dar și persoane dislocate deja.

Modelul lui Greenhill pentru analizarea cazurilor de folosire a migrației în scopuri politice definește conceptul *migrație prin inginerie coercitivă* (“coercive engineered migration”) ca strategie folosită în special de statele relativ slabe sau actorii nestatali cărora le lipsesc metodele tradiționale de influențare (Greenhill 2010, 2). Conform lui Greenhill, dacă în coerciția tradițională, costurile sunt provocate prin amenințarea cu și folosirea forței militare, precum în abordarea realistă, în

ceea ce privește migrația prin inginerie coercitivă (MIC), costurile sunt provocate prin amenințarea cu și folosirea „bombelor demografice umane” (Greenhill 2010, 3) pentru atingerea scopurilor politice, ce nu ar putea fi realizate prin mijloace militare. Așadar, MIC este reprezentată de mișcările de populație peste granițele naționale care sunt create în mod deliberat pentru a induce concesiile politice, militare și/sau economice din partea unui stat sau a unor state țintă (Greenhill 2010, 13). Așadar, pentru ca un flux migratoriu să fie clasificat ca MIC, acțiunea trebuie să răspundă, în ordine, următoarelor condiții:

1. Să fie în mare măsură orchestrată (să nu fie determinată de cauze exogene și să nu fie controlată de refugiații sau migranții respectivi);

2. Să fie de natură strategică (chiar dacă există intenționalitate și fluxul este controlat de un presupus actor provocator, nu trebuie să fie determinat de motivații nestrategice, precum furia sau dorința de răzbunare);

3. Să fie coercitiv (dacă fluxul migratoriu este strategic, el a fost creat pentru a induce concesiile din partea actorului țintă). (Greenhill 2010, 21)

Aplicând acest model de analiză, Greenhill a identificat peste 50 de cazuri de MIC de la semnarea *Convenției ONU privind statutul refugiaților* (1951) până la finalizarea studiului său, dintre care cel puțin jumătate au fost finalizate cu atingerea parțială a obiectivelor. Belarus apare în lucrarea sa de două ori – în 2002 și în 2004 – însă niciunul dintre cazuri nu este finalizat cu succes de partea actorului provocator.

Cazul din 2002, menționat anterior, are la bază excluderea președintelui belarus, Aleksandr Lukașenko, de la Summitul NATO de la Praga (21-22 noiembrie 2002), acesta amenințând că va „inunda” UE cu migranți ilegali în cazul în care nu i se va permite participarea (nu a primit viză pentru Republica Cehă, fiind considerat exponentul unui regim autoritar, ce suprimă sever toate manifestările de opinii opuse și încalcă în mod masiv drepturile omului (Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic 2002)). Conform datelor analizate de Greenhill, Belarus găzduia în acel moment aproximativ 150.000 de emigranți, inclusiv refugiați din Cecenia, care ar fi putut fi trimiși spre țările vecine, însă Lukașenko nu și-a materializat amenințarea, probabil din cauza discuțiilor referitoare la

o posibilă aderare la UE (Greenhill 2010, 327). În acest caz, principalul obiectiv a fost recunoașterea diplomatică a unui actor nedemocratic de către unul democratic, a cărei putere este mai mare.

În 2004, tot președintele Lukașenko a cerut UE finanțare pentru a opri refugiații care doreau să intre în țările Uniunii, afirmând că lupta activă împotriva migrației ilegale are un cost de zeci de milioane de dolari pe care nu îl mai poate suporta, astfel că este nevoie ca statele europene să înceapă să plătească pentru a-și îndeplini în continuare obligațiile (McLaughlin 2004). Liderii europeni nu au acceptat, dar au direcționat fonduri consistente către sporirea securității la frontiera UE și au creat Frontex (Greenhill 2010, 330). Ca și în anul 2002, rezultatul a constituit un eșec pentru Belarus, nereușind să obțină sprijinul financiar solicitat.

În ambele cazuri, fluxul migratoriu estimat dinspre Belarus a fost mare, adică peste 500.000 de persoane de diverse naționalități (Greenhill 2010, 69).

În aceeași linie teoretică, politologul britanic Mark Leonard propune termenul de *războaie de conexiune* (“connectivity wars”) pornind de la premisa că, în secolul al XX-lea, cel mai important mediu de luptă nu va fi cel aerian sau terestru, ci infrastructura interconectată a economiei globale: perturbarea comerțului și a investițiilor, a normelor de drept internațional, a internetului, a transporturilor și a mișcării oamenilor (Leonard 2016, 13). Dacă, până acum, interdependența era reprezentată ca o barieră în calea conflictului, Leonard afirmă că perspectiva a fost schimbată de țările care încearcă să exploateze asimetriile existente în relațiile cu alte țări, transformând-o în monedă de schimb a puterii (Leonard 2016, 15). Din acest punct de vedere, este realizată o tipologie a superputerilor ce ar putea forma un nou G7, în funcție de domeniul în care excelează: superputere financiară (SUA), superputere de reglementare (UE), superputere constructoare (China), superputere a migrației (Turcia), superputere corupătoare (Federația Rusă), superputere energetică (Arabia Saudită), puterea popoarelor (prin majorități imaginate grupate pe WWW) (Leonard 2016, 22-25).

În viziunea lui Leonard, evenimentele din 2021 constituie un caz de transformare a migrației în armă și subliniază alegerea dificilă în fața

căreia se află un actor țintă: să acorde prioritate normelor de drept internațional și siguranței umane sau propriei sale influențe (Leonard 2021a). În acest context, Belarus ar putea fi considerat un *stat mijlocitor* (“go-between state”) deoarece folosește migrația pentru a obține concesiuni din partea vecinilor. Dar, spre deosebire de un astfel de stat care nu creează fluxul de migrație, ci doar își exercită puterea deschizând și închizând granițele după cum dorește (cazul Turciei), Belarus a folosit migrația ca un *stat generator* (“generator state”), stimulând formarea unui flux dinspre Afganistan, Irak și Siria către teritoriul său pe care, apoi, l-a direcționat către frontierele cu Polonia, Lituania și Letonia.

În discursul public, cazul Belarus a fost caracterizat prin sintagme diverse: de la „criză a migrației” (ACAPS 2021), „situație de urgență” (European Commission 2021a), „instrumentalizare a migrației”¹⁶ (European Council 2021c), la „instrument militar” într-un „război hibrid” lansat de Belarus (European Parliament 2021a) (European Council 2021b) (Akal 2021). În toate cazurile, se observă introducerea migrației în categoria problemelor de securitate, așadar *securitizarea migrației*, un proces nu nou pentru continentul european (Bourbeau 2011), dar nou prin includerea categoriei refugiaților, ce este protejată prin legislația internațională. O astfel de extindere a procesului de securitizare nu doar că dezumanizează refugiații, ci creează o narativă în care acest grup, mai mult sau mai puțin numeros, are capacitatea de a destabiliza și constituie o amenințare existențială la adresa frontierelor UE (Akal 2021).

Așadar, *prin prisma evenimentelor anului 2021, fenomenul migrației ilegale și refugiaților constituie o amenințare în sine sau un caz de migrație prin inginerie coercitivă?* În cele ce urmează, va fi realizată o analiză ce pornește de la prezentarea evenimentelor corelate cazului Belarus, încadrate în modelul propus de Kelly M. Greenhill.

Relațiile dintre Belarus și UE au suferit o deteriorare rapidă în ultimii ani, în special din cauza sancțiunilor impuse de Uniune pentru

---

¹⁶ În limba română, „instrumentalizare” are sens juridic și înseamnă „alcătuire a documentelor necesare pentru declanșarea unei acțiuni juridice” (Dimitrescu 1997), ceea ce nu corespunde sensului atribuit de UE. Totuși, optăm pentru traducerea sintagmei “instrumentalisation of migration” prin „instrumentalizarea migrației” deoarece, la nivelul Uniunii, traducerea în limba română a documentelor oficiale o utilizează pe aceasta din urmă (Comisia Europeană 2021a, 3).

suspiciunile de fraudare a alegerilor prezidențiale din anul 2020, folosirea forței împotriva protestatarilor pașnici, a membrilor opoziției și a jurnaliștilor (2020), deturnarea avionului în care se afla activistul și jurnalistul belarus Roman Protasevich (23 mai 2021), culminând cu criza de la granițele Lituaniei, Letoniei și Poloniei (a doua jumătate a anului 2021). În doar 15 luni, Uniunea Europeană a adoptat cinci pachete de sancțiuni pentru Belarus, una dintre cele șase țări membre ale Parteneriatului Estic, dar care și-a suspendat activitatea la 28 iunie 2021.

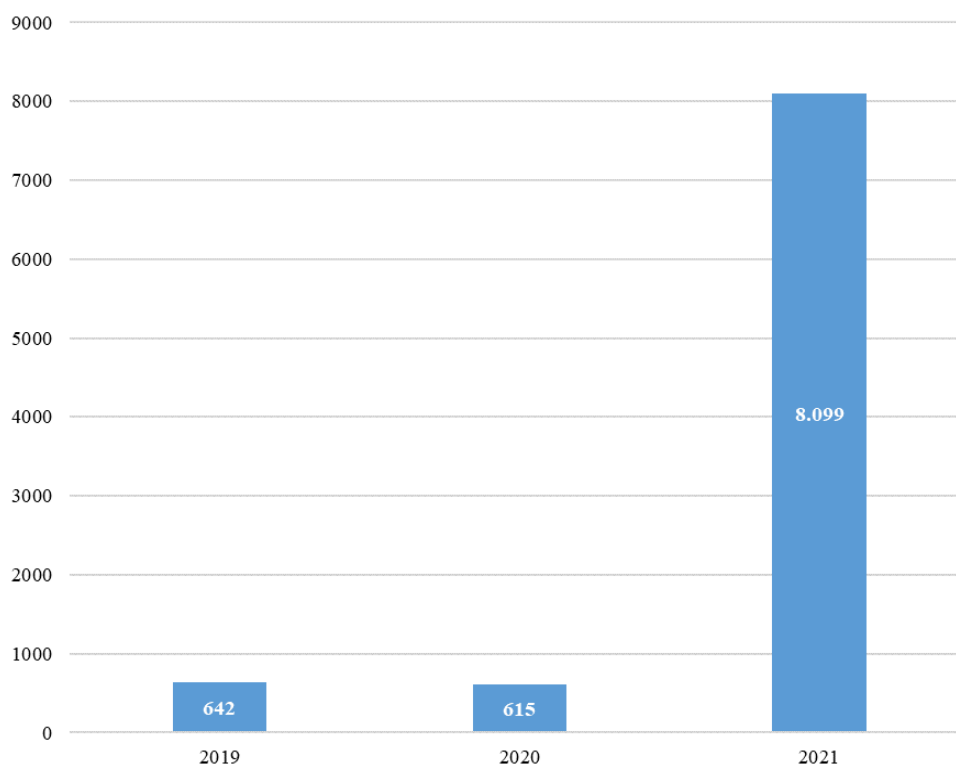
Prima rundă de sancțiuni (aplicarea unor măsuri restrictive unui număr de 40 de oficiali belaruși) a fost determinată de constatarea faptului că alegerile prezidențiale din 9 august 2020 „nu au fost conforme cu standardele internaționale și au fost marcate de represiunea candidaților independenți, fiind urmate de o reprimare brutală a protestatarilor pașnici în urma alegerilor” (Consiliul UE 2020a). În următoarea lună a fost impusă o nouă rundă de sancțiuni, din cauza „actelor de represiune care sunt comise în continuare împotriva societății civile și a activiștilor opoziției” (Consiliul UE 2020b), atât lui A. Lukașenko, cât și altor 14 persoane și entități implicate în evenimentele menționate. În decembrie 2020 a fost adoptată a treia rundă de sancțiuni pentru încă 36 de persoane și entități care au primit interdicții de călătorie pe teritoriul UE și le-au fost înghețate activele (Consiliul UE 2020c), ca răspuns la brutalitatea regimului de la Minsk și în sprijinul drepturilor democratice ale poporului belarus.

La 23 mai 2021, incidentul în care a fost implicat zborul 4978 al companiei aeriene Ryanair (forțarea aterizării la Minsk a unui zbor pe ruta Atena – Vilnius la ordinul președintelui A. Lukașenko și arestarea jurnalistului Roman Protasevich și a Sofiei Sapega), a determinat comunitatea internațională să acuze din nou Belarus de nerespectarea drepturilor omului și represiunea violentă a societății civile, în special a jurnaliștilor și a opoziției democratice. Astfel, la 21 iunie 2021, UE a adoptat al patrulea pachet de sancțiuni adresat unui număr de 78 persoane și 8 entități, pe lângă interdicția survolării spațiului aerian al UE și a

accesului la aeroporturile UE pentru transportatorii din Belarus (4 iunie 2021) (Consiliul UE 2021a).

Un posibil punct de inflexiune al anului ce constituie obiectul analizei de față este indicat de declarația președintelui Lukașenko de la sfârșitul lunii mai 2021, când, în urma reuniunii UE (24 mai 2021, Lisabona) al cărei scop a fost discutarea unor noi sancțiuni asupra celor mai importante sectoare financiare și economice ale Belarusului ca răspuns la deturnarea zborului Ryanair, acesta amenință că nu va mai opri fluxurile de migranți și traficul de droguri către țările Uniunii (Evans 2021). Declarația sa reamintește de cele ale președintelui turc, Recep Tayyip Erdogan, care a folosit același tip de retorică referitoare la migrații și refugiații doritori să ajungă în țările UE (Timur și Nordland 2016) (Mortimer 2019) (Deutsche Welle 2020) pentru a obține atât fonduri pentru gestionarea taberelor de refugiați de pe teritoriul Turciei, cât și sprijinul Uniunii pentru rolul său în conflictul din Siria. Punctul de inflexiune nu este pentru Belarus, care nu este străin de aceste practici, după cum am arătat anterior, ci pentru UE, deoarece declarația lui Lukașenko a determinat un lanț de evenimente ce au forțat țările membre vizate direct de acesta să formuleze un răspuns militarizat la o problemă de natură umanitară ce cade sub incidența *Convenției ONU privind statutul refugiaților* (UNHCR 2010).

Analizele realizate de către oficialii europeni au arătat că Belarus introduce „illegal migranți în UE într-un mod organizat și sponsorizat de stat, pe cale aeriană, din mai multe țări terțe (în principal Irak, dar și Congo, Camerun, Siria și altele), de obicei cu o viză valabilă sau în baza unui regim de scutire de vize” (Comisia Europeană 2021b, 6). Acest lucru este vizibil și din statisticile Frontex, ce arată o creștere bruscă și masivă a numărului de IIPTF-UE pe ruta frontierelor terestre estice în anul 2021 (figura nr. 3.10): dacă până la începutul verii numărul de IIPTF-UE depășea cu greu 100 de persoane/lună, începând cu iunie 2021, numărul acestora a trecut de 600 de persoane/lună până în noiembrie (figura nr. 3.11).

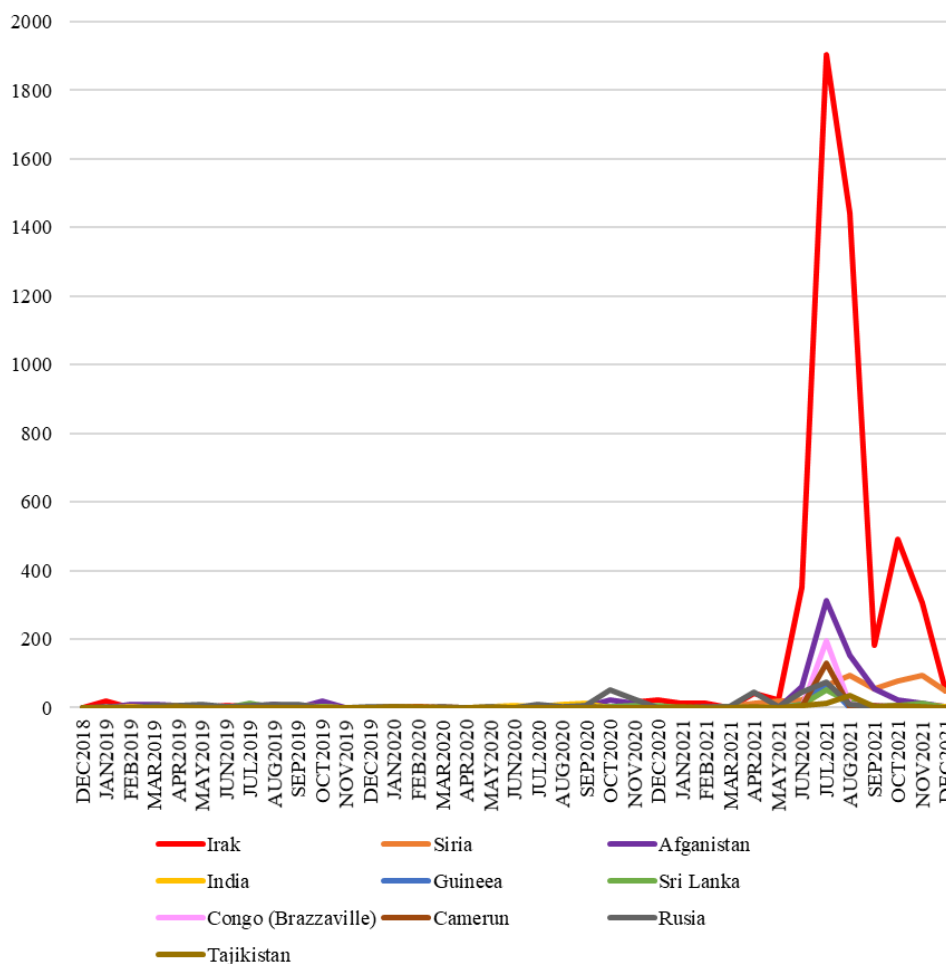

Figura nr. 3.10: Evoluția numărului total de IIPTF-UE pe ruta frontierelor terestre estice între anii 2019 și 2021 (Frontex 2022a)

În figura nr. 3.11 se observă că vârful numărului de IIPTF-UE pe ruta menționată este înregistrat în luna iulie 2021, iar primele cinci națiuni ca număr de migranți sunt irakiană (1.905 persoane), afgană (311 persoane), congoleză (194 persoane), cameruneză (130 persoane) și rusă (76 persoane). Este evidentă existența unui factor extern ce a determinat orientarea migranților pe această rută deoarece, în mod normal, ea nu este frecventată de niciuna dintre naționalitățile selectate, exceptând-o pe cea rusă, în cazul căreia au existat în anii anteriori perioade cu un flux de 15-20 de persoane/lună, dată fiind proximitatea de frontierele estice ale UE.

Anchetele oficiale, dar și cele jurnalistice au arătat că migranții au fost încurajați să călătorească spre Belarus cu compania națională Belavia dinspre Turcia și Emiratele Arabe Unite (aeroporturile din Istanbul, Antalia și Dubai). De asemenea, au fost folosite zboruri directe spre Minsk dinspre Beirut și Bagdad (BBC 2021). Odată ajunși pe teritoriul belarus, migranții au călătorit spre granițele cu Letonia, Lituania și Polonia, încercând să le traverseze ilegal. Concluzia Comisiei Europene

și a Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate este că „acest flux a fost inițiat și organizat de regimul Lukașenko, care i-a ademenit pe oameni la graniță, cu cooperarea organizațiilor care introduc ilegal migranți și a rețelelor infracționale” (Comisia Europeană 2021c, 1).

Figura nr. 3.11: Evoluția lunară a numărului de IIPTF-UE (primele zece țări de origine ca număr de cetățeni înregistrați) pe ruta frontierelor terestre estice între anii 2019 și 2021 (Frontex 2022a)

Statisticile europene arată că, la mijlocul lunii noiembrie 2021, numărul total de intrări în țările UE (Letonia, Lituania și Polonia) dinspre Belarus era de 7.698 de persoane, iar numărul de cereri de azil tot în aceste trei țări era de 9.441 (Comisia Europeană 2021c, 2). Presiunea cea mai mare a fost exercitată asupra Poloniei, unde poliția de frontieră a anunțat că a împiedicat peste 33.000 de treceri ilegale în 2021, dintre care peste jumătate în luna octombrie (BBC 2021).

8 noiembrie este data la care se consideră că Belarus a agravat intenționat criza, autoritățile instigând persoanele adunate la granița cu Polonia să preseze linia de frontieră, furnizându-le în zilele următoare instrumente și gaze lacrimogene, iar soldații belaruși distrugând parțial bariera temporară de la frontieră (Comisia Europeană 2021c, 2). Cele trei țări țintă au luat măsurile necesare pentru a gestiona această criză, implicând și o componentă militară. Conform presei, prim-ministrul polonez a declarat că Letonia, Lituania și Polonia iau în considerare să solicite NATO discuții de urgență din cauza situației tensionate de la granițe (Plucinska și Wlodarczak-Semczuk 2021).

Letonia, în care au fost înregistrate 414 intrări dinspre Belarus (Comisia Europeană 2021c, 2), a declarat stare de urgență pentru perioada 11 august – 10 noiembrie 2021, cu prelungire ulterioară până în 2022 (SchengenVisaInfo 2022), iar spre sfârșitul anului instalase deja 31 km de gard de sârmă ghimpată la frontiera cu Belarus dintr-un total de 130 planificați până în 2024 (July 2021). Starea de urgență permite Poliției de Frontieră, Forțelor Armate Naționale și Poliției de Stat să utilizeze procedurile și mijloacele de care dispun pentru a descuraja persoanele să traverseze ilegal frontiera dintre Letonia și Belarus. În plus, Poliția de Frontieră letonă are dreptul de a folosi forța fizică și mijloace speciale pentru a returna persoana imediat în statul din care a trecut ilegal. (Cabinet of Ministers. Government of Latvia 2021)

Lituania a înregistrat anul trecut 4.222 de persoane care au trecut frontiera dinspre Belarus și 2.649 cereri de azil (Comisia Europeană 2021c, 2), dar presiunea fluxului de migranți a determinat autoritățile să declare pe 2 iulie 2021 stare de „situație extraordinară”, iar pe 9 noiembrie – stare de urgență, ce permite polițiștilor de frontieră să folosească „constrângerea mentală” și „violența fizică proporțională” pentru a împiedica migranții să intre în Lituania (Reuters 2021). Și Lituania a construit un gard de sârmă ghimpată la frontiera cu Belarus a cărui finalizare este planificată pentru septembrie 2022 și va avea o lungime de 500 km (InfoMigrants 2021).

Până la 16 noiembrie 2021, în Polonia au fost consemnate 3.062 de intrări, precum și un număr dublu de cereri de azil (6.498) (Comisia

Europeană 2021c, 2). De asemenea, Polonia a început construirea unui gard la graniță (France 24 2021) și a declarat stare de urgență la începutul lui septembrie în 183 de localități aflate la granița cu Belarus și, la sfârșitul lunii, a prelungit-o cu încă 60 de zile (ACAPS 2021). Regulile introduse vizează în mare măsură și locuitorii regiunilor poloneze de-a lungul celor 3 km de graniță cu Belarus: suspendarea dreptului de a organiza întruniri publice în zonă; suspendarea dreptului de a organiza evenimente de masă, evenimente artistice și evenimente de divertisment; obligația de a purta în orice moment o carte de identitate sau un alt document de identitate; interdicția de a rămâne în zona acoperită de starea de urgență, în vigoare 24 de ore pe zi, cu excepțiile prevăzute de reglementări (nu se aplică, printre altele, rezidenților permanenți ai zonei); interzicerea de a înregistra sau fotografia structuri și zone care cuprind infrastructura de frontieră, inclusiv imaginile ofițerilor de frontieră, ofițerilor de poliție și soldaților; limitarea accesului la informațiile publice privind activitățile desfășurate în aria acoperită de starea de urgență legate de protecția frontierelor de stat și prevenirea migrației ilegale. (Republic of Poland. The Chancellery of the Prime Minister 2021). În acest caz, situația a fost agravată de faptul că organizațiile neguvernamentale au reclamat accesul restricționat la zona de graniță, precum în cazul Medici fără frontiere (Deutsche Welle 2022).

Rapoartele elaborate de reprezentanții Amnesty International subliniază că solicitanții de azil și migranții care au încercat să intre în UE, dar au fost respinși la granița poloneză, sunt supuși unor rele tratamente, locuiesc în condiții inumane, sunt extorcați și abuzați de forțele belaruse (Amnesty International 2021). De asemenea, unul dintre principalele aspecte evidențiate este impactul negativ al deciziilor Comisiei Europene atât asupra migranților, cât și asupra cadrului legal european privind migrația și azilul: Comisia, la 1 decembrie 2021, a propus măsuri de urgență provizorii care ar putea permite Letoniei, Lituaniei și Poloniei să deroge de la normele UE, inclusiv prin ținerea solicitanților de azil la frontieră timp de 20 de săptămâni cu garanții minime și facilitarea deportărilor (Amnesty International 2021).

Măsurile luate de UE pentru gestionarea acestei crize au fost graduale. La 25 iunie, Consiliul European a discutat problema migrației

și a condamnat încercarea oricărei țări terțe de a instrumentaliza migrația în scopuri politice (European Council 2021b). Patru zile mai târziu, Președinția Consiliului și Parlamentul European au realizat un acord provizoriu asupra EUAA, instituție a cărei înființare este parte a procesului de reformă a sistemului european de migrație și azil.

În septembrie 2021, Comisia Europeană a publicat documentul „Un plan de acțiune reînnoit al UE împotriva introducerii ilegale de migrați (2021-2025)”, în care prezintă atât instrumentele ce pot fi folosite în gestionarea crizei, cât și nevoile nou identificate (Comisia Europeană 2021b). Dacă până în septembrie, instituțiile și agențiile UE (Frontex, EASO și Europol) au reacționat prompt și eficient prin intermediul mecanismului de protecție civilă, s-a observat că Uniunea are nevoie de „un set consolidat de instrumente care să reunească în mod strategic toată gama de instrumente operaționale, juridice, diplomatice și financiare de care dispune” (Comisia Europeană 2021b, 17). Aceste instrumente au fost folosite, un exemplu fiind constituit de lansarea în iulie a intervenției rapide a Frontex în Lituania și în Letonia, fiind activat pentru prima dată și Mecanismul de Intervenție Rapidă la Frontieră la cea mai estică extremitate a UE (Frontex 2022b, 22, 24).

În această linie, UE a elaborat „Răspunsul la instrumentalizarea migraților de către stat la frontiera externă a UE”, prin care stabilește că această formă de exploatare a persoanelor este o „amenințare hibridă”, „un pericol real și actual pentru securitatea UE”, cu scopul de „a crea o criză continuă și prelungită, în contextul unui efort concertat mai amplu de destabilizare a Uniunii Europene, care pune la încercare unitatea și hotărârea acesteia” (Comisia Europeană 2021c, 1). În acest document este detaliat și răspunsul la criză, de la acțiunile în afara UE (pachetele de sancțiuni, suspendarea Acordului de facilitare a eliberării vizelor, eforturile diplomatice, măsurile de contracarare a dezinformării, intensificarea sprijinului umanitar acordat în Belarus, organizarea zborurilor de returnare a persoanelor blocate în Belarus) la acțiunile desfășurate la frontiera sau în interiorul UE (măsurile de gestionare a frontierelor, azil și returnare, precum și pentru combaterea introducerii ilegale de migrați) (Comisia Europeană 2021c, 4-11).

În decembrie 2021, ca urmare a continuării abuzurilor asupra drepturilor omului și instrumentalizarea migranților, UE a impus Belarus al cincilea pachet de sancțiuni (2 decembrie 2021). În plus, Comisia Europeană a discutat propunerea de „Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind abordarea situațiilor de instrumentalizare în domeniul migrației și azilului” în care este furnizată o definiție cuprinzătoare a sintagmei în cauză:

„O situație de instrumentalizare a migranților poate apărea atunci când o țară terță incită la crearea de fluxuri de migrație ilegală către Uniune prin încurajarea sau facilitarea în mod activ a circulației resortisanților țărilor terțe către frontierele externe ale UE, pe sau dinspre teritoriul său și apoi până la frontierele externe respective, în cazul în care astfel de acțiuni indică intenția unei țări terțe de a destabiliza Uniunea sau un stat membru, atunci când natura acestor acțiuni este susceptibilă să pună în pericol funcțiile esențiale ale statului, inclusiv integritatea sa teritorială, menținerea ordinii publice sau garantarea securității sale naționale.” (Comisia Europeană 2021d, 17)

Această definiție este compatibilă cu cea dată de Greenhill pentru *migrația prin inginerie coercitivă*, prezentată anterior. De altfel, aplicând modelul de analiză propus în lucrarea publicată în anul 2010, pot fi identificate două explicații. Pe de o parte, poate fi un caz de *migrație prin inginerie de export* (“exportive engineered migration”) al cărei scop este de a pune actorul țintă într-o situație jenantă sau de a-l destabiliza, ca răspuns la criticile și acțiunile împotriva regimului Lukașenko (Greenhill 2021). Pe de altă parte, poate fi chiar un caz clasic de migrație prin inginerie coercitivă deoarece Lukașenko poate avea ca scop determinarea UE să renunțe la sancțiuni și/sau să îl recunoască drept lider legitim al Belarus, în ciuda suspiciunilor consistente legate de organizarea alegerilor prezidențiale din 2020 (Greenhill 2021). Conform modelului lui Greenhill, actorul țintă are câteva opțiuni, dar niciuna dintre ele nu constituie soluția perfectă: poate satisface pretențiile actorului care exercită coerciția, cu riscul ca acesta din urmă să repete acțiunile, iar tensiunile să escaladeze; poate acționa militar în țările de origine a

migranților pentru a schimba condițiile în teren, dar costurile unui astfel de demers sunt mari și rezultatul nesigur; poate face apel la populație pentru a primi persoanele dislocate, accentuând efectele economice benefice pe termen lung ale migrației, mai ales în țările cu populație îmbătrânită; își poate anula angajamentele și închide granițele, însă aceasta nu este o opțiune dezirabilă la nivel internațional, deoarece reprezintă abandonarea unora dintre cele mai importante valori ale democrației liberale și, în plus, ar putea alimenta discursurile extremiste îndreptate împotriva Occidentului (Greenhill 2016, 79-80).

Se observă că măsurile luate de actorii direct vizați de Belarus – Letonia, Lituania și Polonia – au fost orientate, din păcate, spre această ultimă soluție, iar răspunsul UE a fost orientat spre accelerarea reformei sistemului de migrație și azil, consolidându-și frontierele. În schimb, Belarus nu doar că nu și-a atins potențialul scop principal, ci a atras și mai multe sancțiuni și o imagine și mai nefavorabilă la nivel internațional pentru președintele său.

Trebuie subliniat faptul că efecte negative majore au fost asupra populației de migranți atrași de Lukașenko în această *capcană politică*: la sfârșitul anului, organizațiile poloneze din domeniul umanitar au primit peste 3.000 de cereri de asistență din partea migranților, fiind nevoie urgentă de îngrijire medicală, hrană și apă, adăpost, dar și asistență psihosocială (ACAPS 2021, 3-5). La data elaborării acestei analize (februarie – martie 2022), cel puțin 19 persoane au decedat la granița cu Polonia (Tondo 2022), iar la sfârșitul lunii ianuarie 2022, aproximativ 600 de migranți trăiau în condiții improprie lângă punctul de trecere a frontierei Bruzgi cu Polonia și alte sute în pădurile din jurul zonelor de graniță (US Department of State 2022). Conform statisticilor Departamentului de Stat al SUA, la începutul anului 2022, 450 de solicitanți de azil încă mai așteptau deciziile de azil în Letonia, 3.200 – în Lituania și peste 1.800 – în Polonia. În ultimele două cazuri, solicitanții sunt cazați în centre de detenție în care condițiile de trai sunt necorespunzătoare (US Department of State 2022), accentuând și mai mult criza umanitară.

Concluzii

În cursul anului 2021 au fost observate câteva tendințe evidente, dintre care unele puternic relaționate.

O primă astfel de tendință este *reluarea fluxului migratoriu către țările Uniunii Europene*, numărul de IIPTF-UE crescând semnificativ față de anul anterior, după cum am arătat în prima secțiune a acestei analize. Nu există date solide cum că această creștere este corelată în mod direct și indiscutabil cu relaxarea măsurilor de gestionare a pandemiei de COVID-19 sau cu o așteptată reducere a numărului de noi cazuri de îmbolnăvire cu SARS-CoV-2, mai ales că acest lucru nu s-a întâmplat. Din păcate, pandemia a avut totuși un impact semnificativ asupra fenomenului, determinând accentuarea unora dintre cei mai vizibili factori ce au determinat intensificarea fluxului de IIPTF-UE: deteriorarea condițiilor de trai și sporirea conflictualității în țările deja consacrate ca țări de origine.

O altă tendință importantă identificată pentru anul 2021 este *modificarea fluxurilor pe rutele de migrație către UE, în special în ceea ce privește ruta frontierelor terestre estice*. Aceasta este relaționată cu alte patru tendințe. În primul rând, cu *conștientizarea fenomenului instrumentalizării migranților de către un stat terț cu scopuri politice* (Belarus). În al doilea rând, cu *accelerarea la nivel european a reformei sistemului de azil și migrație* (proces demarat după declanșarea crizei refugiaților și migrației ilegale, dar derulat într-un ritm lent). În al treilea rând, cu *aparitia tendinței de a folosi instrumente și practici militare pentru gestionarea unor probleme care, în esență, sunt umanitare* (răspunsul Letoniei, Lituaniei și Poloniei la provocarea ridicată de Belarus la frontiere). În al patrulea rând, cu *accentuarea procesului de securitizare a migrației*, din cauza amenințării percepute și reprezentate la adresa securității naționale și europene de instrumentalizarea migranților.

Din analiza realizată în secțiunile precedente și din sintetizarea concluziilor de mai sus reiese posibilitatea ca, în viitorul apropiat, să ne confruntăm cu *accentuarea reificării migranților ilegali și refugiaților*, pericol existent încă din anul 2015. Transformând persoanele în

statistici, în fluxuri și instrumente pentru atingerea diverselor scopuri politice sunt încălcate normele internaționale ce guvernează acest domeniu, dar mai ales principiile general umane specifice interacțiunii sociale. O primă etapă în *evitarea acestui pericol* este încercarea de a reduce intensitatea procesului de securitizare a migrației, recunoscând și subliniind componenta umanitară ce vizează populația de migranți ilegali și refugiați, dramele umane ce se desfășoară zilnic, departe de obiectivitatea statisticii. O altă etapă necesară este *recunoașterea faptului că problematica dreptului la azil este aceeași atât în cazul persoanelor dislocate forțat (migrație reactivă), cât și în cazul persoanelor instrumentalizate (instrumentalizarea migrației / migrația prin inginerie coercitivă / transformarea în armă a migrației într-un război de conexiune)*. Se observă că, din acest punct de vedere, modelul multivariat al migrației reactive produce aceleași consecințe asupra persoanelor vizate ca și cel al migrației prin inginerie coercitivă, putând chiar afirma că aceasta din urmă reprezintă, de fapt, dimensiunea de instrumentalizare a migrației reactive. Acest lucru se poate observa cu claritate în așa-numitul „caz Belarus”, în care au fost folosite în scopuri politice atât persoane care au dorit să plece din țările de origine, fiind atrase de facilitățile oferite de autoritățile belaruse, cât și persoane aflate în fluxul migratoriu, deci deja dislocate forțat.

La sfârșitul lui 2021, prognoza pentru anul următor părea a fi relativ clară, fiind vorba despre continuarea creșterii numărului de IIPTF-UE ca urmare a reducerii în intensitate a pandemiei de COVID-19 și intensificarea fluxului pe rutele Balcanii de Vest și cea central-mediteraneeană, cu reducere pe ruta frontierelor terestre estice ca urmare a eșecului Belarus în instrumentalizarea migranților. Declanșarea războiului ilegal în Ucraina de către Federația Rusă a adus în discuție factori ce, probabil, vor modifica semnificativ estimările, fiind posibile mai multe tendințe: scăderea atractivității țărilor europene pe fondul izbucnirii unui conflict militar de amploare pe continent; închiderea pe termen lung a rutei frontierelor terestre estice și a celei a Mării Negre pentru cetățenii țărilor asiatice și africane; deschiderea unei rute estice exclusiv pentru refugiații din Ucraina, precum și orientarea către rutele

din extremitatea vestică a Europei, ceea ce, din cauza condițiilor precare de transport, ar putea conduce la și mai multe pierderi de vieți omenești în cazul migranților proveniți din țările Orientului Mijlociu.

În consecință, din păcate, singura prognoză cu un grad ridicat de certitudine ce poate fi realizată la momentul elaborării acestei analize este că, în anul 2022, situația umanitară în ceea ce privește migrații ilegale și refugiații se va agrava, iar resursele tangibile și intangibile ale statelor și organizațiilor internaționale vor fi orientate preponderent către gestionarea crizei umanitare provocate de războiul din Ucraina, posibil în detrimentul celor deja dislocați forțat.

BIBLIOGRAFIE:

ACAPS. 2021. *Migration crisis on the Belarus-Poland border*. ACAPS. Accesat ianuarie 7, 2022. <https://www.acaps.org/country/belarus/special-reports>.

Akal, Ayse Bala. 2021. "European Union – Belarus Border Crisis: Why the narrative of «hybrid warfare» is dangerous". *RLI Blog on Refugee Law and Forced Migration*. Editor School of Advanced Study University of London. 18 November. Accesat ianuarie 8, 2022. <https://rli.blogs.sas.ac.uk/2021/11/18/european-union-belarus-border-crisis-why-the-narrative-of-hybrid-warfare-is-dangerous/>.

Amnesty International. 2022. *Amnesty International. Africa*. Accesat martie 27, 2022. <https://www.amnesty.org/en/location/africa/>.

Amnesty International. 2021. *Belarus/EU: New evidence of brutal violence from Belarusian forces against asylum-seekers and migrants facing pushbacks from the EU*. 20 December. Accesat martie 15, 2022.

BBC. 2021. *Belarus border crisis: How are migrants getting there?* 26 November. Accesat martie 15, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-59289998>.

Bourbeau, Philippe. 2011. *The Securitization of Migration A study of movement and order*. London & New York: Routledge.

Cabinet of Ministers. Government of Latvia. 2021. *Government declares the state of emergency in Latvia's border area*. 11 august. Accesat martie 15, 2022. https://www.mk.gov.lv/en/article/government-declares-state-emergency-latvias-border-area?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.

Cohen, Robin. 1996. *Theories of Migration*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Comisia Europeană. 2021a. „Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Raportul privind migrația și azilul”. Accesat martie 12, 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0590&qid=1649396797046&from=EN>.

Comisia Europeană. 2021b. „Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Un plan de acțiune reînnoit al UE împotriva introducerii ilegale de migranți (2021-2025)”. Accesat martie 12, 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0591&from=EN>.

Comisia Europeană. 2021c. „Comunicare comună către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Răspunsul la instrumentalizarea migranților de către stat la frontiera externă a UE”. Accesat martie 15, 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021JC0032&qid=1649661293222&from=EN>.

Comisia Europeană. 2021d. „Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind abordarea situațiilor de instrumentalizare în domeniul migrației și azilului”. Accesat martie 12, 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0890&from=EN>.

Consiliul UE. 2020c. *Belarus: EU imposes third round of sanctions over ongoing repression*. 17 Decembrie. Accesat ianuarie 7, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/17/belarus-eu-imposes-third-round-of-sanctions-over-ongoing-repression/>.

Consiliul UE. 2021a. *Belarus: fourth package of EU sanctions over enduring repression and the forced landing of a Ryanair flight*. 21 iunie. Accesat ianuarie 7, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/06/21/belarus-fourth-package-of-eu-sanctions-over-enduring-repression-and-the-forced-landing-of-a-ryanair-flight/>.

Consiliul UE. 2020a. „Decizia de punere în aplicare (PESC) 2020/1388 a Consiliului din 2 octombrie 2020 privind punerea în aplicare a Deciziei 2012/642/PESC privind măsuri restrictive împotriva Belarus”. *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*. 2 October. Accesat ianuarie 7, 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2020.319.01.0013.01.RON&toc=OJ%3AL%3A2020%3A319I%3ATOC>.

Consiliul UE. 2020b. „Decizia de punere în aplicare (PESC) 2020/1650 a Consiliului din 6 noiembrie 2020 privind punerea în aplicare a Deciziei 2012/642/PESC privind măsuri restrictive împotriva Belarus”. *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*. 6 noiembrie. Accesat ianuarie 7, 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32020D1650>.

de Haas, Hein. 2021. "A theory of migration: the aspirations-capabilities framework". *Comparative Migration Studies* 9 (8). doi:<https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>.

Deutsche Welle. 2020. "Erdogan warns «millions» of refugees heading to Europe". *DW News*. 2 March. Accesat ianuarie 6, 2022. <https://www.dw.com/en/erdogan-warns-millions-of-refugees-heading-to-europe/a-52603580>.

Deutsche Welle. 2022. *Medics leave Poland-Belarus border without reaching migrants*. 6 January. Accesat martie 15, 2022. <https://www.dw.com/en/medics-leave-poland-belarus-border-without-reaching-migrants/a-60353514>.

Dimitrescu, Florica. 1997. *Dicționar de cuvinte recente*. București: Logos.

EUAA. 2022. *Latest Asylum Trends - Annual Overview 2021*. 2 February. Accesat martie 25, 2022. <https://euaa.europa.eu/latest-asylum-trends-annual-overview-2021>.

European Commission. 2021a. *Asylum and return: Commission proposes temporary legal and practical measures to address the emergency situation at the EU's external border with Belarus*. 1 December. Accesat ianuarie 6, 2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6447.

—. 2021b. "Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions on the Report on Migration and Asylum". 9 September. Accesat martie 4, 2022. <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/report-migration-asylum.pdf>.

European Council. 2021c. "European Council meeting (21 and 22 October 2021) – Conclusions". 22 October. Accesat martie 12, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/media/52622/20211022-euco-conclusions-en.pdf>.

—. 2021b. "European Council meeting (24 and 25 June 2021) – Conclusions". 25 June. Accesat martie 4, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/media/50763/2425-06-21-euco-conclusions-en.pdf>.

—. 2021a. "Statement on the situation in Afghanistan". 31 August. Accesat martie 4, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/08/31/statement-on-the-situation-in-afghanistan/>.

—. 2022. *Timeline – EU migration policy*. 4 March. Accesat martie 5, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/migration-timeline/>.

European Parliament. 2021b. "Regulation of the European Parliament and of the Council on the European Union Agency for Asylum and repealing Regulation (EU) No 439/2010". EU, 17 November. Accesat martie 4, 2022. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-61-2021-INIT/en/pdf>.

European Parliament. 2021a. *Speech by President von der Leyen at the European Parliament Plenary on the conclusions of the October European Council and the situation in Belarus and at its border with the EU - Belarus*. 23 November.

Accesat ianuarie 7, 2022. <https://reliefweb.int/report/belarus/speech-president-vonder-leyen-european-parliament-plenary-conclusions-october>.

Evans, Joe. 2021. "Belarus dictator threatens to «flood EU with drugs and migrants»". *The Week*. 28 May. Accesat ianuarie 7, 2022. <https://www.theweek.co.uk/news/world-news/europe/952979/belarus-dictator-threatens-flood-eu-with-drugs-migrants-avoid-sanctions>.

Fiddian-Qasmiyeh, Elena, Gil Loescher, Katy Long, și Nando Sigona. 2014. *The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies*. Oxford: Oxford University Press.

France 24. 2021. *Polish troops build barbed wire fence against migrants*. 27 August. Accesat Martie 15, 2022. <https://www.france24.com/en/live-news/20210827-polish-troops-build-barbed-wire-fence-against-migrants>.

Frontex. 2022b. "2021 in Brief". Accesat martie 16, 2022. https://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/In_brief_2021.pdf.

Frontex. 2022a. *Detections of illegal border-crossings statistics download (updated monthly)*. 8 March. Accesat martie 11, 2022. <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map>.

Gerszon Mahler, Daniel, Nishant Yonzan, Cristoph Lakner, Andres R. Castaneda Aguilar, și Haoyu Wu. 2021. *Updated estimates of the impact of COVID-19 on global poverty: Turning the corner on the pandemic in 2021?* 24 June. Accesat martie 20, 2022. <https://blogs.worldbank.org/opendata/updated-estimates-impact-covid-19-global-poverty-turning-corner-pandemic-2021>.

Greenhill, Kelly M. 2016. "The Weaponization of Migration". În *Connectivity Wars: Why migration, finance and trade are the geo-economic battlegrounds of the future*, de Mark Leonard (Ed.), 76-82. London: The European Council on Foreign Relations.

—. 2021. "Using refugees for strategic purposes has a very long history". *Mediendienst Integration*. 15 November. Accesat martie 2, 2022. <https://mediendienst-integration.de/artikel/using-refugees-for-strategic-purposes-has-a-very-long-history.html>.

—. 2010. *Weapons of Mass Migration. Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy*. Ithaca and London: Cornell University Press.

Human Rights Watch. 2020. "«Targeting Life in Idlib». Syrian and Russian Strikes on Civilian Infrastructure". *Human Rights Watch*. 15 October. Accesat Februarie 20, 2022. <https://www.hrw.org/report/2020/10/15/targeting-life-idlib/syrian-and-russian-strikes-civilian-infrastructure>.

Human Rights Watch. 2022. "World Report 2022. Events of 2021". Accesat martie 20, 2022. <https://www.hrw.org/world-report/2022>.

ICMPD. 2022. *Migration Outlook 2022 Twelve migration issues to look out for in 2022 Origins, key events and priorities for Europe*. January. Accesat martie 20, 2022.

InfoMigrants. 2021. *Lithuania starts building wall on eastern EU border*. 5 November. Accesat martie 15, 2022. <https://www.infomigrants.net/en/post/36261/lithuania-starts-building-wall-on-eastern-eu-border>.

Joly, Josephine. 2021. *Migrants: Latvia installs "temporary" fence on Belarus border after Poland crisis Access to the comments Comments*. 19 November. Accesat martie 15, 2022. <https://www.euronews.com/2021/11/18/poland-belarus-latvia-to-install-temporary-fence-as-migrant-crisis-escalates>.

Kantis, Caroline, Samantha Kiernan , și Jason Socrates. 2022. *Updated: Timeline of the Coronavirus*. 18 March. Accesat martie 21, 2022. <https://www.thinkglobalhealth.org/article/updated-timeline-coronavirus>.

Leonard, Mark. 2016. "Introduction: Connectivity wars". În *Connectivity wars: Why migration, finance and trade are the geo-economic battlegrounds of the future*, de Mark Leonard (Ed.), 13-30. London: The European Council on Foreign Relations.

—. 2021b. *The Age of Unpeace. How Connectivity Causes Conflict*. London: Bantam Press.

—. 2021a. "The Connectivity War". *ASPI. The Strategist*. 2 December. Accesat martie 10, 2022. <https://www.aspistrategist.org.au/the-connectivity-war/>.

Litzkow, Julia. 2021. *The impact of COVID-19 on refugees and migrants on the move in North and West Africa*. Mixed Migration Center. Accesat martie 25, 2022. https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/covid-19_impact_briefing_paper_en.pdf.

McLaughlin, Daniel. 2004. "EU asked for payment to stop refugees". *The Irish Time*, 27 May. Accesat martie 10, 2022. <https://www.irishtimes.com/news/eu-asked-for-payment-to-stop-refugees-1.1142200>.

Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic. 2002. "Statement of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic on the case of visa for Belarusian President Lukashenko". 15 November. Accesat martie 10, 2022. https://www.mzv.cz/jnp/en/issues_and_press/archive/statements/x2003/x2002_11_15_statement_of_the_ministry_of_foreign.html.

Mortimer, Caroline. 2019. "President Erdogan: I will open gates for migrants to enter Europe if EU blocks membership talks". *The Independent*. 25 November. Accesat ianuarie 6, 2022. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/president-erdogan-turkey-eu-membership-migrants-refugees-europe-warning-a7438316.html>.

Plucinska, Joanna, și Anna Wlodarczak-Semczuk. 2021. *Polish PM urges "concrete steps" from NATO amid Belarus border crisis*. 14 November. Accesat martie 15, 2022. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj-d-pKWzov3AhVZPuwKHSuRAR>

QQFnoECAUQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.reuters.com%2Fworld%2Feurope%2Fpolish-police-say-group-50-migrants-broke-through-belarus-border-2021-11-14%.

Republic of Poland. The Chancellery of the Prime Minister. 2021. *The safety of Poland comes first – state of emergency near the border with Belarus*. 3 September. Accesat martie 15, 2022. <https://www.gov.pl/web/primeminister/the-safety-of-poland-comes-first--state-of-emergency-near-the-border-with-belarus>.

Reuters. 2021. *Lithuania's parliament on Tuesday declared a state of emergency at the country's border with Belarus and at camps hosting migrants who arrived from there, a tally of votes showed*. 9 November. Accesat martie 15, 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/lithuania-border-camps-state-emergency-over-migrants-belarus-2021-11-09/>.

Richmond, Anthony H. 1993. "Reactive Migration: Sociological Perspectives On Refugee Movements". *Journal of Refugee Studies* 6 (1): 7-24. doi:10.1093/jrs/6.1.7.

Richmond, Anthony H. 1988. "Sociological Theories of International Migration: The Case of Refugees". *Current Sociology* 36 (2): 7-25. doi:10.1177/001139288036002004.

SchengenVisaInfo. 2022. *Latvia Plans to Extend State of Emergency at Belarusian Border Until May 10*. 23 January. Accesat martie 10, 2022. <https://www.schengenvisainfo.com/news/latvia-plans-to-extend-state-of-emergency-at-belarusian-border-until-may-10/>.

The World Bank. 2022. "Egypt Economic Monitor, December 2021: The Far-Reaching Impact of Government Digitalization". Accesat martie 31, 2022. <https://www.worldbank.org/en/country/egypt/publication/egypt-economic-monitor-december-2021>.

Timur, Safak, și Rod Nordland. 2016. "Erdogan Threatens to Let Migrant Flood Into Europe Resume". *The New York Times*. 25 November. Accesat ianuarie 6, 2022. <https://www.nytimes.com/2016/11/25/world/europe/turkey-recep-tayyip-erdogan-migrants-european-union.html>.

Tondo, Lorenzo. 2022. "In limbo: the refugees left on the Belarusian-Polish border – a photo essay". *The Guardian*. 8 February. Accesat martie 10, 2022. <https://www.theguardian.com/global-development/2022/feb/08/in-limbo-refugees-left-on-belarusian-polish-border-eu-frontier-photo-essay>.

UNHCR. 2010. *Convention and protocol relating to the status of refugees*. Geneva. Accesat ianuarie 7, 2022. <https://www.unhcr.org/1951-refugee-convention.html>.

—. 2022a. *COVID-19 pandemic*. February. Accesat martie 10, 2022. <https://www.unhcr.org/coronavirus-covid-19.html>.

UNHCR. 2022c. *COVID-19 Platform. Temporary measures and impact on protection*. 7 January. Accesat februarie 22, 2022. https://im.unhcr.org/covid19_platform.

UNHCR. 2021. *COVID-19 Platform. Temporary Measures and Impact on Protection*. 7 March. Accesat martie 12, 2021. https://im.unhcr.org/covid19_platform/.

UNHCR. 2022d. *Refugee Data Finder*. Accesat martie 16, 2022. <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>.

UNHCR. 2022b. *Refugee Statistics*. Accesat martie 16, 2022. <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/>.

UNHCR. 2022e. *SPAIN ASYLUM APPLICATIONS*. 18 February. Accesat martie 20, 2022. <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/90991>.

US Department of State. 2022. "Belarus Border Update Humanitarian Concerns Continue for Migrants in Belarus, Latvia, Lithuania, & Poland". *Humanitarian Intervention Unit*. 3 February. Accesat martie 10, 2022. <https://hiu.state.gov/#EUR,U2519>.

WHO. 2022. *WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard*. 17 March. Accesat martie 19, 2022. <https://covid19.who.int>.